

ՀՏԴ 376(479.243)

Մանկավարժություն

Ա.Ռ. Բաղդասարյան
մ.գ.թ., ավագ դասախոս

ՆԵՐԱՌԱՎԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՎՐԹԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒՄ

Երբ կրթությունը ներառական է, ապա դրանից շահում են երեխան, ընտանիքը, պետությունը և հասարակությունը: Այն կրթության կազմակերպման գործընթաց է, որի հիմքում բոլոր երեխաների, այդ թվում նաև՝ հաշմանդամություն և կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաների կրթություն ստանալու իրավունքն է:

Բանալի բառեր՝ ներառական, կրթություն, գործառույթներ, պետություն, հասարակություն, հիմնախնդիր, հանրակրթական, դպրոցներում, ընտանիք, համայնք, հաշմանդամություն, առանձնահատուկ, պայմաններ

Армине Багдасарян

кандидат педагогических наук., старший преподаватель

ВОПРОСЫ ИНКЛЮЗИВНОГО ОБРАЗОВАНИЯ В АРЦАХЕ В СРЕДНИХ ШКОЛАХ

Когда образование является всеобъемлющим, от него выигрывает ребенок, семья, государство и общество. Это процесс образования, основанный на праве всех детей, в том числе тех, которые имеют особые потребности в инвалидности и образовании.

Ключевые слова: Инклюзивное образование, функции, состояние, общество, проблема, общее образование, школы, семья, сообщество, инвалидность, специфические условия

Armine R. Baghdasaryan:

candidate of pedagogical sciences. Senior Lecturer

ISSUES OF INCLUSIVE EDUCATION IN ARTSAXH IN SECONDARY SCHOOLS

When education is inclusive, the child, family, state, and society benefit from it. It is a process of education that is based on the right of all children, including those with special needs for disability and education.

Key words՝ Inclusive, education, functions, state, society, problem, general education, schools, family, community, disability, specific, conditions

Ներառական կրթությունն օգնում է հաղթահարելու խտրականությունը:

Ներառական կրթությունը կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող և դրանց կարիքը չունեցող անձանց համատեղ ուսուցումն է՝ առանձնահատուկ պայմանների ապահովման միջոցով:

Ներառական ուսուցման կազմակերպման գործառույթներն այսօր իրականացնում է ԱՀ գնահատման և թեստավորման կենտրոնը:

ԱՀ-ում 2010 թվականից է սկսվել ներառական կրթությունը: 2013 թվականից ԳԹԿ-ում գործում է կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաների ուսուցման հարցերով բաժին, որը զբաղվում է նաև նրանց կարիքների գնահատմամբ:

Ներառականությունը ծրագիր է, բայց լավ գաղափար ունենալը դեռ քիչ է, հարկավոր է բազա ստեղծել դրա իրականացման համար: Արցախում կա կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող 372 երեխա, որից ներառված է 306-ը, իսկ 66-ը տնային ուսուցում է ստանում: Ներառականության շնորհիվ տնային ուսուցումը 50-60 տոկոսով պակասել է: Մեզ մոտ

հիմնականում բոլոր դպրոցներն են ներառական կրթություն իրականացնում, այստեղից էլ առաջանում է մասնագետների պատրաստման խնդիրը:

Երբ կրթությունը ներառական է, ապա դրանից շահում են երեխան, ընտանիքը, պետությունը և հասարակությունը: Այն կրթության կազմակերպման գործընթաց է, որի հիմքում բոլոր երեխաների, այդ թվում նաև՝ հաշմանդամություն և կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաների կրթություն ստանալու իրավունքն է: Այն արձագանքում է բոլոր սովորողների բազմազան կարիքներին, մեծացնում է նրանց մասնակցությունը ուսումնական, մշակութային և համայնքային կյանքին և նվազեցնում է կրթությունից նրանց դուրս մնալը: Ներառական կրթությունը ենթադրում է կրթական գործընթաց, որն ուղղված է բոլոր սովորողների կարիքներին՝ ներառյալ հաշմանդամություն և կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաներ, բռնությունների ենթարկվող երեխաներ, աշխատող երեխաներ, փախստական կամ տեղահանված երեխաներ, միգրանտներ, աղքատ և ջրավոր երեխաներ, հակամարտությունների հետևանքով որբացած երեխաներ և այլն: Ներառական կրթությունը հաշմանդամության սոցիալական մոդելի յուրօրինակ անհրաժեշտ է: Այն ընդունում է, որ բոլոր երեխաները տարբեր են, իսկ դպրոցներն ու հանրակրթական համակարգը պետք է հարմարվեն բոլոր սովորողների մտավոր, հոգեկան և ֆիզիկական զարգացման կարիքներին և անհատական պահանջունքներին: Սակայն ներառում չի նշանակում բոլորին ձուլելու կամ միատեսակ դարձնելու ձգտում: Այն ընդունում է, որ երեխաները սովորում են տարբեր արագությամբ, իսկ ուսուցիչներին անհրաժեշտ են հատուկ հմտություններ՝ ուսուցման գործընթացի ճկունությունն ապահովելու համար: Պարզապես երեխաներին անհրաժեշտ է հասկանալի, մատչելի դասավանդում: Իսկ դա իր հերթին ենթադրում է երեխայի առանձնահատկություններին, անհատական կրթական պահանջունքներին, զարգացման տեմպերին, ընդունակություններին և կարողություններին համապատասխանող տարբեր մեթոդների օգտագործում:

Ներառումը հաշմանդամություն և կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաներին հնարավորություն է տալիս կրթություն ստանալ իրենց համայնքներում և չմեկուսանալ ընտանիքներից: Համայնքից և ընտանիքից հեռու՝ հատուկ դպրոցներում երեխաներին տեղավորելը հակասում է ընտանիքի և համայնքի կյանքին մասնակցության նրանց իրավունքին: Ընտանիքից ու համայնքից հաշմանդամություն և կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաների բաժանումը հաճախ վկայում է հասարակության մեջ նման մարդկանց նկատմամբ գոյություն ունեցող նախապաշարումների մասին: Ներառական կրթությունը կարող է բարձրացնել կրթության որակը բոլորի համար: Ներառական կրթությունը կարող է կրթական պրակտիկայում փոփոխությունների կատարվող հանդիսանալ, որը կհանգեցնի կրթության որակի բարձրացմանը: Հաշմանդամություն և կրթության առանձնահատուկ պայմանների կարիք ունեցող երեխաների ներառումը հանրակրթական դպրոցներ կստիպի ուսուցիչներին մշակել նոր՝ դեպի երեխան կողմնորոշված ուսուցման և ուսումնառության մեթոդներ, ապահովել մեծ թվով մասնակիցների ընդգրկվածություն ուսումնական գործընթացում: Դրանից օգուտ կստանան բոլոր երեխաները: Բազմաթիվ ուսուցիչներ կարծում են, որ կրթական հատուկ կարիքներով երեխաների ուսուցման համար իրենց անհրաժեշտ կլինեն «հատուկ հմտություններ»: *Սակայն փորձը ցույց է տալիս, որ հատուկ կարիքներով երեխաներին հանրակրթական գործընթացի մեջ ներգրավելու համար ընդամենը անհրաժեշտ է որակյալ, հասկանալի և մատչելի դասավանդում, որը և նպաստում է աշակերտների ակտիվության բարձրացմանը:* Սա այն է, ինչ պետք է անի ուսուցիչը՝ բոլոր երեխաներին որակյալ կրթություն տալու համար: Ներառական կրթության անցում են բազմաթիվ երկրներ՝ կրթության համեմատաբար համեստ բյուջեով և տեխնիկական միջոցների փոքր ծավալով: Այս գործունեության դրական արդյունքներից են դասավանդման որակի բարձրացումն ու սովորողների ձեռքբերումները (այդ թվում նաև կրթական գործընթացից դուրս մնացած և ցածր առաջադիմությամբ աշակերտների թվի նվազեցումը):

Հասարակության մեջ հաշմանդամություն ունեցող երեխաների նկատմամբ կանխակալ վերաբերմունքը բավական ամուր է արմատավորված: Պատճառներն են՝ տեղեկատվության բացակայությունը, նրանց մասին ունեցած գիտելիքների, նրանց հարևանությամբ ապրելու փորձի բացակայությունը կամ պակասը: Նման պատճառներով ստեղծված կարծրատիպերը կոտրելը

բավական դժվար է: Մակայն փորձը ցույց է տալիս, որ բարենպաստ մթնոլորտում երեխաները ավելի հանգիստ, քան մեծահասակները, ընդունում են տարբերությունները: Երեխաները մեր ապագա ծնողներն են, ուսուցիչները, փաստաբանները և քաղաքական գործիչները: Եթե հաշմանդամություն ունեցող երեխաները ևս հաճախեն նույն դպրոցը, ինչ մնացածները, ապա բոլորի մեջ կձևավորվի անկանխակալ վերաբերմունք հաշմանդամություն ունեցող բոլոր մարդկանց նկատմամբ, և կարմատավորվի այն գիտակցությունը, որ հաշմանդամություն ունեցող մարդիկ հասարակության լիիրավ անդամներ են:

Պետք է լավ հիշենք ,որ ներառական կրթությունը չի կարող զարգանալ հանրակրթության համակարգից դուրս, առանձին: Այն չի կարող դիտարկվել որպես առանձին, առանձնահատուկ հարց կամ ոլորտ, այլ պետք է դիտարկվի որպես ամբողջ դպրոցական համակարգի զարգացման սկզբունք

Ներառական որակյալ կրթությունը իրագործվում է երեք քայլով՝ համագործակցություն, հավասարություն և մասնակցություն, որ տանում է դեպի իրական ներառում:

- Թե ինչ խորությամբ է առանձին աշակերտը դիտարկվում որպես դժվարություններ ունեցող, կարող է պայմանավորված լինել մի շարք գործոններով: Հատկապես անհրաժեշտ է նշել, որ դպրոցի միջավայրը՝ կազմակերպվածությունը, կիրառվող մեթոդները, տիրող վերաբերմունքը, կարող է կենտրոնական դեր ունենալ աշակերտի անհատական որակները դժվարությունների վերագրելու հարցում:

- Կարևորն այն է, որ ախտորոշումը, որն ընդգծում էր աշակերտի թերությունները, այլևս չի դիտարկվելու: Հիմնական մոտեցումը պետք է բխի այն գաղափարի ընդունումից, որ յուրաքանչյուր աշակերտ կարող է սովորել և ստեղծագործել: Դպրոցը պետք է պատասխանատվություն կրի ստեղծելու այնպիսի միջավայր, որ յուրաքանչյուր աշակերտ կարողանա սովորել և ստեղծագործել: Դպրոցի միջավայրը պետք է միտված լինի զարգացնելու յուրաքանչյուր աշակերտի ներուժը և կարողությունները:

Հաջորդ մոտեցումը չմեկուսացնելու սկզբունքն է, որը ներառական որակյալ կրթության գաղափարախոսության երրորդ հիմնաքարն է և վերաբերում է բոլոր սովորողների կարիքներին: Բոլոր խնդիրներն իրենց հանգուցալուծումները պետք է ստանան դպրոցի ներսում: Կազմակերպվածությունն ու ռեսուրսների հատկացումը պետք է բավարար չափով ձկուն լինեն, որպեսզի հնարավոր լինի անհրաժեշտ աջակցությունը տրամադրել անմիջապես դասարանում: Կրթության հետ կապված խնդիրները, որ աշակերտները կարող են ունենալ, պետք է շարունակաբար քննարկվեն դպրոցի մանկավարժների և հատուկ մանկավարժական աջակցության թիմի անդամների հետ համատեղ: Դրա նպատակն է հնարավորինս վաղ կանխել հնարավոր խնդիրները՝ արագ առաջարկելով հնարավոր լուծումներ: Ներառական կրթությունը հանրակրթության զարգացման գործընթաց է, որը ենթադրում է կրթության մատչելիություն բոլորի համար, երեխաների ամենատարբեր կարիքների բավարարմանն ուղղված բոլոր տեսակի միջոցների ապահովում, ինչը հանրակրթական դպրոց մտնելու այցեքարտ է ընձեռնում հատուկ կարիքներ ունեցող երեխաներին:

Ներառական կրթությունը ձգտում է հասնել ուսուցման նկատմամբ առավել ձկուն մոտեցման՝ բավարարելու մարդկանց զանազան կրթական պահանջները: Եթե ներառական կրթության մտցրած փոփոխությունները ուսուցումն ավելի արդյունավետ դարձնեն, ապա կշահեն բոլոր երեխաները, այլ ոչ միայն առանձնահատուկ կրթության կարիքներ ունեցողները:

Չի կարելի ստեղծել ներառական կրթության համընդհանուր կաղապար, որը կարելի լինի առանց որևէ փոփոխության ներմուծել յուրաքանչյուր հասարակություն. ամեն մի հանրություն ինքը պիտի մշակի և իրագործի սեփական գաղափարները:

Մակայն կան որոշ հիմնական սկզբունքներ, որոնք պետք է հաշվի առնել ցանկացած միջավայրում: Ահա դրանք.

1. երեխաները հաճախում են տեղական՝ բնակավայրին մոտ գտնվող, մանկապարտեզ և դպրոց
2. մեթոդիկան այնպիսին է, որ նպաստում է տարբեր հնարավորություններ ունեցող երեխաների ուսուցմանը,
3. բոլոր երեխաները մասնակցում են բոլոր միջոցառական միջոցառումներին՝ մրցույթներ, ցերուկույթներ, էքսկուրսիաներ և այլն

4. ներառական կրթության զարգացմանն օժանդակում են ուսուցիչները, ծնողները, առհասարակ, բոլոր նրանք, ում միջամտությունը կարող է այս կամ այն կերպ օգտակար լինել

5. ներառական կրթությունն օգնում է կանխել խտրականությունը երեխաների նկատմամբ՝ սատարելով նրանց բոլորին՝ ինչպես հատուկ կարիքներ ունեցողներին, այնպես էլ չունեցողներին, իրենց՝ հասարակության լիիրավ անդամ լինելու գործում:

Հատուկ կրթությունը՝

ա/ Երեխաների կրթությունն է առանձնացված միջավայրում

բ/ Այդ կրթությունը կառուցված է ուսուցչի անհատական աշխատանքի վրա:

Ինտեգրացված կրթություն

ա/ Երեխան հանրակրթական դպրոցում է:

բ/ Երեխայի կրթությունը չի ուղեկցվել դպրոցների կազմակերպման, ուսումնական պլանների ու դասավանդման մեթոդների:

գ/ Համապատասխան փոփոխություններով հանրակրթական

Ներառական կրթություն

ա/ Երեխայի կրթությունը իր համայնքի սովորական դպրոցում:

բ/ Ընդունում է, որ բոլոր երեխաները տարբեր են իրենց կարիքներով և կարողություններով:

գ/ Կառուցված է թիմային աշխատանքի վրա:

Ներառական կրթության իրագործմանն ուղղված բոլոր ջանքերը հենվում են իրավահավասարության գաղափարի վրա. եթե մենք դա անում ենք էլնելով խղճահարությունից կամ բարեգործական մղումներից, երբեք չենք կարող անհրաժեշտ արդյունքի հասնել, բոլոր երեխաներն էլ կարող են սովորել. պետք է ապահովել համապատասխան պայմաններ նրանց կրթության համար սակայն կան բազմաթիվ կրթօջախներ, որոնք աշխատում են ի շահ հատուկ կարիքներ ունեցող երեխաների և լավ են կատարում իրենց աշխատանքը: Եթե ներառական կրթության մեթոդաբանությունը մշակված է ողջ կրթական համակարգի համար, ապա ամեն մի երեխա կգտնի իր տեղն այդ համակարգում, և հնարավոր կլինի դպրոցում սովորելը համատեղ ընտանիքի գրկում ապրելու հետ:

Երեխաները, անկախ հաշմանդամ լինելուց կամ կրթական դժվարություններ ունենալուց, դպրոցն ավարտելուց հետո որոշակի դերակատարություն ունեն հասարակության կյանքում, և վաղ սկիզբը հանրակրթական խաղախմբերում կամ մտուրներում, որոնց հաջորդում են միջնակարգ դպրոցն ու քոլեջը, լավագույն նախապատրաստությունն է ինտեգրված կյանքի համար:

Հաշմանդամ երեխաներն ունեն նույն խմբին պատկանելու նույնպիսի իրավունք, ինչպես մյուսները: Առանձնացված ուսուցումը սահմանափակում է ինքնաարտահայտման իրավունքներն ու հնարավորությունները:

Հաշմանդամ կամ սովորելու դժվարություններ ունեցող մարդիկ առանձնացման կամ պաշտպանության կարիք չունեն:

Նպաստում է հասարակության բոլոր անդամների հնարավորությունների հավասարեցմանը՝ հաստատելով նոր հարաբերություններ և ստեղծագործական հնարավորություններ, որոնք անցյալում անհնար էին: Ներառական կրթությունը մարդու իրավունք է, այն ապահովում է լավ կրթություն և սոցիալական առումով հիմնվորված է:

Դպրոցում երեխաներին միմյանցից առանձնացնելու օրինական հիմքեր չկան: Երեխաները պետք է սովորեն միասին, դա օգտակար կլինի բոլորի համար: Պետք չէ նրանց պաշտպանել միմյանցից: Բոլոր երեխաները պետք է կրթություն ստանան, որը կօգնի նրանց հարաբերություններ հաստատել և պատրաստվել կյանքին, հասարակության մեջ: Միայն ներառական մոտեցումը կարող է նվազեցնել վախը և նպաստել բարեկամության, հարգանքի ու փոխըմբռնման հաստատմանը:

Եվ, վերջապես, ի՞նչ իրավունքներ ունեն այդ անձինք:

• Մեծ իմաստով երեխան ունի իրավունք լինելու հասարակության լիիրավ անդամ, իսկ պետությունը պարտավորվում է պայմաններ ստեղծել այդ իրավունքը իրականություն դարձնելու համար:

- Առաջին քայլը նախադպրոցական, տարրական, հիմնական և միջնակարգ կրթության անվճար ապահովումն է, որը որոշ առանձնահատկություններից բացի հավասար է ԱՀ բոլոր քաղաքացիների համար:

- Հատուկ խնամքի կարիք ունեցող ԱՀ պատանի քաղաքացիները, ցանկության դեպքում, կարող են պետպատվերի շրջանակում (կամ օրենքով սահմանված այլ արտոնյալ հիմունքներով) ստանալ միջին մասնագիտական, բարձրագույն և հետբուհական մասնագիտական կրթություն:

- Պետությունն այդ իրավունքի երաշխավորողն է:

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Միքայելյան Մ. Ներառական կրթությունը որպես հասարակության բարեփոխման հիմնախնդիր, Գիտամեթոդական ամսագիր, Երևան, 2013 (2), էջ 3-10:

2. Միքայելյան Մ. Դպրոցական մոտիվացիայի մակարդակը և հարմարման դժվարությունները տարրական դպրոցում, «Արդիականության մարտահրավերները. փիլիսոփայական և հոգեբանական հիմնախնդիրներ» Միջազգային գիտաժողովի նյութեր, Երևան, 2014, էջ 333-337:

3. Միքայելյան Մ., Զաքարյան Է. Դպրոցական հարմար-ման հոգեբանական առանձնահատկությունները հանրակրթական դպրոցի տարրական դասարաններում, «Հոգեբանությունը և կյանքը», Գիտահանր. հան-դես, Երևան, 2013 (1-2), էջ 33-41:

4. Битянова М. Р., Азарова Т. В., Афанасьева Е. И., Васильева Н. Л. Работа психолога в начальной школе. Москва, 1998.

5. Варламова А. Я. Школьная адаптация. Монография. 2-е изд., перераб. и доп. Волгоград, 2005.

6. Лусканова Н. Г. Методы исследования детей с трудностями в обучении. М., 1993.

7. Маркова А.К. Формирование мотивации учения в школьном возрасте: Пособие для учителя. Москва, 1983.